

KÉSŐBRONZ-KORI KINCSELET NAGYBERKI-CSEH-RÉTRŐL

HONTI SZILVIA

1980. tavaszán Virág István mosdósi traktoros szántás közben bronz kincsleletet talált, melyet behozott a múzeumba. A sekély mélységben (20–30 cm) előkerült lelet egy korábban rétként hasznosított, frissen szántott területen került elő. A lelőhelyen végzett hitelesítő ásás során egy további karperec és a spirálhuzalok kerültek elő. A fémkeresővel végzett utólagos vizsgálat újabb bronz tárgyat nem hozott felszínre. A kincslelet nem edényben volt elrejtve. Az öntött karperecek egyik oldala erősebben korrodálódott, ez is arra utalhat, hogy a tárgyak szabadon feküdtek a földben. A lelet a szalacska-pusztai korai vaskori halomsírok közelében került elő, a Kemenczei T. által leírt (Kemenczei 1975, 163. o.) első, észak-déli irányú halomcsoport és a Tüskés-patak közti területen. Cseh-rétnek a Tüskés-patak menti, korábban vízenyős részt nevezik.

A leletek leírása:

Pillangószárny-alakú, füles díszlemezek (1. k. 1–4.)

Füllel egybeöntött, kissé asszimmetrikus lemezek. Szélük kikalapált, ez az U-alakú kivágásnál látszik legszembetűnőbben. A 3–4. számú egy öntőmintában készült, az anyagösszetétel alapján is ez a kettő tartozik össze (ld. Függelék). Átm.: 8–8,2 cm, 8,6–7,4 cm 8,4–8,8 cm, 8,6–8,6 cm. V.: 1, 3, 4.: 1,3 mm, 2.: 1,1 mm.

Ovális, üreges lemez karperec (1. k. 11.)

Elkeskenyedő vége lekerekített. Sűrű rovátkolással kísért hosszanti, kereszt- és ferde irányú vonalak kombinációja alkotja a mintát, s ezt 2 keresztirányú vonal zárja. Átm.: 6,4–7,6 cm. Lemez sz.: 3,1 cm.

Ovális, üreges, öntött karperecek

Kör keresztmetszetű, súlyos, öntött karperecek. Azonos díszítésűek, a mintát a külső oldalon cikcakk, keresztirányban és átlósan húzott vonalak kombinációja adja. Belső oldalukon az összeillesztés helye egyenetlen, a zárt részeket szabálytalan nyílások szakítják meg, ez öntéshibából adódhat. A 7. számú karperec végén a külső oldalon 2, a másikon egy lyuk van. Átm.: 8,0–7,2 cm, V.: 1,5–1,7 cm.

Egymásra hajló végű, öntött karperecek (1. k. 6, 12.)

Kör alakú, kör keresztmetszetű karperecek, elvékonyodó végük egymásra hajlik és levágott. A 12. sz.

díszítése jobban megmaradt: két vége kivételével külső oldalán váltakozó irányú ferde vonalcsoportok díszítik. A 6. számút keresztirányú, sűrű vonalak borítják. Átm.: 7,6 cm. V.: 0,9 cm.

Ovális, elvékonyodó végű, öntött karperec (1. k. 5.)
Kör keresztmetszetű, vége kihegyesedik. Díszíttelen. Átm.: 7,6–6,6 cm. V.: 1,2 cm

Kör alakú, elvékonyodó végű, öntött karperec (1. k. 9.)
Kör keresztmetszetű, elvékonyodó vége levágott. A külső oldalát díszítő vonalcsoportokat fenyőág-mintához hasonló rovátkolás szakítja meg. Átm.: 7,8–8,4 cm. V.: 0,85 cm.

Aranyhuzal (1. k. 10.)

Kör keresztmetszetű, vékony huzal, összehajtogatva. A találáskor néhol megsérült, egyik végén friss törés látszik, jelenlegi, szabálytalanul összehajtogatott formáját is ekkor kapta. Egyik részén egyenes és megmunkált: a huzalt laposra kalapálták, és kettős csavarodással záródó hármast kört hajlítottak belőle. A huzalon megfigyelhető eredeti hajlatok alapján ún. végnélküli huzalból készült karperec lehetett. A huzal átm.: 0,9 mm, súlya 17,6 g.

Spirálhuzalok

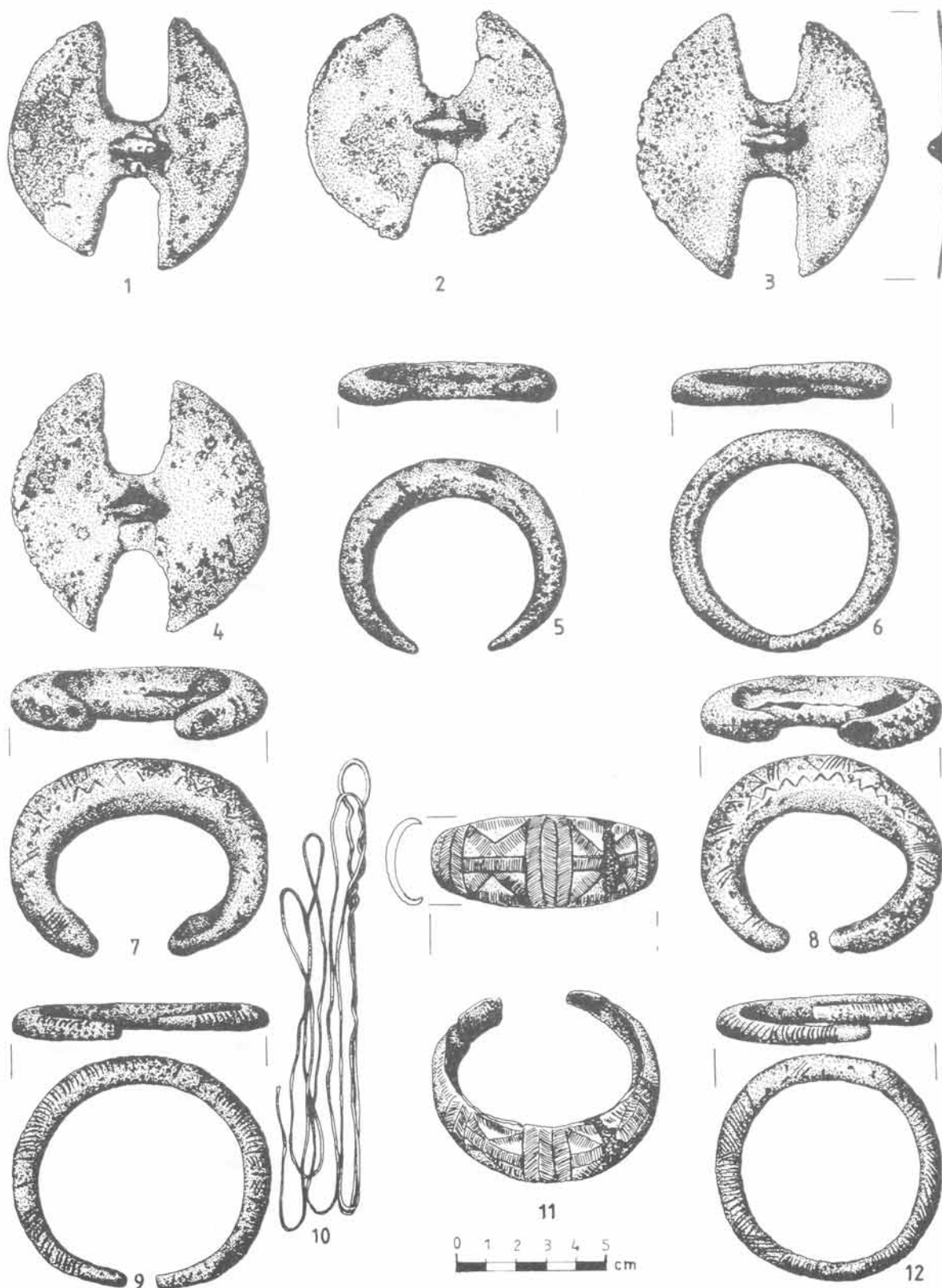
Laposra kalapált bronz huzalból tekercselt spirálhuzalok, 7 töredék.

Spirál átm.: 0,5 cm, huzal sz.: 0,15 cm. Tör. h.: 1,5–3 cm között.

A lelet ép tárgyakból áll, kivéve az aranyhuzalt és a spirálhuzalokat, melyek azonban nem eredeti formájukban kerültek a múzeumba. Ékszereket, ruhadíszeket tartalmaz, s ezekből több párosával fordul elő: 2–2 díszlemezt, 2 öntött üreges- és 2–2 köralakú, elvékonyodó végű karperecet találunk a leletben. Egyedülálló darab csak a lemezes karperec, ez összetételében (ld. Függelék) is különbözik a többi, öntött bronz tárgytól. (Nem zárható ki azonban, hogy ennek párja elkallódott).

A Nagyberki–Cseh-réti lelet kapcsolatait azonos korú, egy régióhoz tartozó leletek körében találjuk meg.

A pillangószárny-alakú díszlemezek (1. k. 1–4.) a Dunántúl DK-i részén a kurdi, keszõhidegkuti, palotabozsoki (Mozsolics 1985, 24. t. 33, 35. t. 21, 75. t. 3.) és a nagyvejkei leletekből (Mészáros 1971–72, IX. t.

1. kép. Nagyberki-Cseh-réti kincslelet (Bajókné Sótónyi Mária rajza)

5.), valamint az észak-horvátországi depot-leletek szlavóniai–nyugat-szerémségi csoportjához tartozó Veliko Nabrde-i és Brodski Varoš-i leletekből (Vinski-Gasparini 1973, 45. t. 22–26, 53. t. 36, 57. t. 32, 58. t. 20, az utóbbi kettő a többinél kisebb) ismertek. Ezen a körön kívül egyetlen, töredékes darab került elő a Veszprém megyei kisapáti leletben (Mozsolics 1985, 134 B t. 4.).

A lemezből készült, lekerekített végű, széles üreges karperecek (1. k. 11.) a díszlemezekhez hasonló, ám szélesebb körből ismertek: a Dél-Dunántúlon Nagyberki–Cseh-réttel együtt 7, s Észak-Horvátországban is 7 leletben találjuk meg ezeket: Pölöske, Öreglak, Bonyhád-környéke, Peterd (Mozsolics 1985, 128. t. 19, 84. t. 2–3, 39. t. 19. 61. t. 10.) Nagyvejké (Mészáros 1971–72, X. t. 13–15, 10. k. 2, 4, 5. és egy másik pölöskei darab: 11. k. 2.), Dombóvár–Szarvasdpuszta (Mészáros 1977–78, VII. t. 1.), illetve Otok–Privlaka, Veliko Nabrde, Brodski Varoš, Gornji Slatnik, Pricac, Toplicica, Bingula–Divoš (Vinski–Gasparini 1973, 28. t. 35, 44. t. 34, 55. t. 36, 59. t. 14, 34, 46, 69. t. 10, 71. t. 27–28, 76. t. 31, 85. t. 2.). Távolabbról – Kelet-Magyarországról – csak a balsai leletből ismert ilyen (Jósa 1963–64, IX. t. 11.). A nadapi, még közöletlen lelet darabjairól (Mozsolics 1985, 65. o.) nem tudjuk, hogy azok az öntött vagy a lemezes típushoz tartoznak-e?

Az üreges, öntött, vonaldíszes karpereceknek (1. k. 7–8.) még díszítésében is pontos megfelelőjét találjuk meg a kurdi leletben, amelyben szintén 2 példány volt (Wosinszky 1896, CXI. t. 1–2., Mozsolics 1985, 25. t. 1.), hasonló került elő a rinyaszentkirályi (Mozsolics 1985, 97. t. 17.) és a bizovaci (Vinski–Gasparini 1973, 35. t. 12.) leletekből. Az északkelet-magyarországi, hasonló korú kincsleletekből is ismertek (pl. Sárzasdány, Mozsolics 1985, 175. t. 7, 9, 10.).

A szakirodalom nem különbözteti meg az üreges karperecek két – lemezes, ill. öntött – típusát. Mozsolics A. (1985, 65. o.) kurdi típusként írja le, s úgy véli, a karperecek gyártási központját Magyarországon vagy Horvátországban kell keresni. Ugyanebbe a típusba sorolja az északkelet-magyarországi, legtöbbször megvastagodó (pl. Mátraverebély, Mozsolics 1985, 149. t. 1.) vagy tömör végű karpereceket (pl. Tibolddaróc, uo. 148. t. 1–5.). A Dunántúlon „Kislőd-ről” került elő ezekhez hasonló, kissé kiszélesedő végű, üreges karperec, a későhalomsíros-koraurnamezős korba sorolható kerámia- és fémtárgyakkal (MRT 3, 1970, 41. k. 1.) A hamvasztásos sír(ok)ból származó lelet Kemenczei T. szerint a Farkasgyepű-pörösei II. halomsírcsoportból került elő, a karperec véleménye szerint az észak-magyarországi bronzipar terméke. (Kemenczei, 1989, 224. o., 2. j., 8. k. 1.).

Ehhez igen hasonló került elő a nagyberki lelettel egykorú Jarak I. depot-leletből (Vinski–Gasparini 1973, 83. t. 19.) Véleményem szerint a kétféle – technikailag erősen különböző – karperec-típust el kell különítenünk egymástól, és az északkelet-magyarországi változattól is. A nagyberki karperechez hasonló karperecek

fő elterjedési területe Dél-Dunántúltra és Észak-Horvátországra esik, gyártási centrumát is ezen a területen kell keresnünk. Az öntött-üreges, lekerekített végű karperecekből kevesebb ismert, és formailag sem egységesek. Csak a kurdi és a nagyberki darab vehető össze, ezek azonban mind technikailag (a belső oldal egyenetlen illeszkedése, a külső oldal végén megfigyelhető lyuk), mind díszítésben teljesen megegyeznek. Ennek alapján feltehetjük, hogy azonos műhelyben készültek.

A kerek és ovális, elvékonyodó végű, öntött karperecek különböző típusai a kelet-magyarországi depot-leletekben fordulnak elő nagy számban, s különösen az ópályi horizontra jellemzőek. Ugyanakkor gyakoriak még a fiatalabb, HA₁ időszakba sorolható anyagban, s előfordulnak a dunántúli és észak-horvátországi leletekben is (Mozsolics 1973, 56. o., 1985, 64. o.). Így például nagy számban találjuk meg a nagyberki 5. sz., ovális, kissé vastagabb, elhegyesedő végű karperecformát az idősebb, Nyíregyháza-bujtosi I. leletben (Mozsolics 1973, 60. t. 1–12.), a fiatalabb leletekben már ritkábbak (pl. Berkesz–Csonkásdűlő, Mozsolics 1985, 13. t. 51.), s egy változatával találkozunk a Somogy megyei Lengyeltóti IV. és a már említett Brodski Varoš-i leletben (Mozsolics 1985, 109. t. 1, 9, 22, 24, 30. és Vinski–Gasparini 1973, 55. t. 31.).

A kerek, egymásra hajló vagy érintkező, levágott végű karperecek a fenti típusnál gyakoribbak a dunántúli és horvátországi, HA első felére keltezhető leletekben is. Legtöbbször szinte egész felszínüket finoman bekarcolt kereszttirányú vagy ferde vonalminta borítja, mint a nagyberki 6, 12. számú karperecét. Elsősorban a kurdi horizont karpereceire jellemző a 9. számú karperecen megfigyelhető fenyőág-szerű bekarcolással kombinált minta (pl. Kemecse I., Mozsolics 1985, 189. t. 3–4.).

A nagyberki aranyhuzal karperec (1. k. 10.) egyedire egyedi példány. Aranytárgyakat a hasonló korú leletek között a Dunántúlon alig találunk. A korban és földrajzilag legközelebbi Regöly–Kesziállás-dűlői igen vékony aranyszálak a lelet borostyán nyakláncához tartoztak, formájuk (aranylemezből vannak kivágva) eltér a nagyberki darabétól (Mészáros 1975–76, 71. o., VII. t. 2. Mozsolics 1985, 182. o.). Aranyhuzalból készültek a Várölgly–felsőzsidai nyakperek, az ún. sujtásos ékszerek legszebb darabjai. Ezeket Mozsolics A. (1981, 299–308. o.) már a gyermelyi horizontra keltezi. A kelet-magyarországi aranyhuzalékszerek között az ófehértói típusúak az ún. végnélküli karikák közé sorolhatók, ezeket tordírozással és rátekeresztelt huzallal díszítik. Gyakoriak a szabálytalanul összehajtogatott darabok közöttük. Kisérőleleteik alapján keltezhetőek az ópályi horizontra (Mozsolics 1973, 99–100, Szathmári 1982, 108–119). Bronz huzalból készült ékszerek előfordulnak a kurdi leletekben is. Elsősorban fibulák készültek huzalból, de előfordulnak a karikaékszerek is (pl. gyűrűk – Brodski Varoš és Bingula–Divoš, Vinski–Gasparini 1973, 57. t. 55–56, 86. t. 18–19.). Ezek

a nagyberkihez hasonlóan kettős, végnélküli huzalból készült ékszerek körébe tartoznak.

Spirálhuzalokat már a rézkortól kezdődően használnak nyaklánc osztótagként vagy ruhára varrt díszként. A későbronzkori sír- és raktárleletekben sem ritkák. Kultúrához, korhoz nem köthető leletek.

A Nagyberki–Cseh-réten előkerült lelet bronz tárgyaiak megfelelőit tehát a HA korszak első felére keltezhető depot-leletekben találhatjuk meg, azaz a kurdi horizontban. Közülük egyes típusokról – így a pillangószárny-alakú díszlemezekről, az üregek karperceket lemezből kalapált és öntött változatairól – megállapíthatjuk, hogy dél-magyarországi és észak-horvátországi műhelyekben készülhettek. Ezen a területen a HA korszak első fele az urnamezős kultúra virágkora, a lelőhelyek zöme ebbe az időszakba tartozik. A nagyszámú bronzlelet pedig, melyekben helyi készítésű saját bronztípusok is vannak, a regionális bronzipar fejlettségéről tanuskodik.

A Nagyberki–Cseh-réti lelet, eltérően a zömében raktárleletként meghatározható többi kurdi típusú depot-tól ép tárgyakat tartalmaz, feltehetően egy személy viseleti tárgyait, ékszerkészletét. Viseleti darabnak (ruha- vagy övdísznek) kell tartanunk a pillangószárny-alakú díszlemezeket is, mivel a lelet többi tárgya (öntött-, lemezes- és huzalkarpercek, spirálhuzalok) biztosan ékszer, illetve ruhadísz volt. El kell tehát vetnünk, hogy ezek falerák – lószerszámdíszek – lennének. A nagyberkihez hasonló a Zalaszentmihály-pötréti lelet, melyben Müller R. (1972, 59–73. o.) megállapítása szerint női viselethez tartozó tárgyak voltak. A leletet Müller R. a kurdi leletek közé sorolja, Mozsolics A. (1985, 215–216.o.) azonban fiatalabbnak tartja és a gyermelyi horizontra keltezi. Mindkét lelet esetében feltehető, hogy nem depotletről van szó.

I R O D A L O M

Jósa 1963–64

Jósa A., Bronzkori halmazleletek (Kemenczei T. értékelésével) JAMÉ 6–7 (1963–64) 19–46. o., I–LXXIII. t.

Kemenczei 1975

Kemenczei T., Beszámoló a nagyberki–szalacscai 1974. évi ásatásról. SMK 2 (1975) 163–171. o.

Költő 1982

Költő L., Avar kori bronztárgyak röntgenemissziós analízise. SMK 5 (1982) 5–68. o.

Mészáros 1971–72

Mészáros Gy., A nagyvejkei későbronzkori kincslelet SZBÁMÉ 2–3 (1971–72.) 19–66.

Mészáros 1975–76

Mészáros Gy., Későbronzkori kincslelet Regöly–Kesziállás dűlőről. SZBÁMÉ 6–7 (1976–77) 61–72. o.

Mészáros 1977–78

Mészáros Gy., Későbronzkori kincslelet Dombóvár–Szarvasd pusztán. SZBÁMÉ 8–9 (1977–78) 3–22. o.

Mozsolics 1973

Mozsolics A., Bronze- und Goldfunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Forró und Ópályi. Budapest 1973

Mozsolics 1981

Mozsolics A., Der Goldfund von Várvölgy-Felsőzsid. Studien zur Bronzezeit, Festschrift für W. A. von Brunn, 1981, 299–308. o.

Mozsolics 1985

Mozsolics A., Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte von Aranyos, Kurd und Gyermely. Budapest 1985

MRT 3

Magyarország Régészeti Topográfiája 3. A devecseri és a sümegi járás. Budapest 1970.

Müller 1972

A pötréti későbronzkori kincslelet. VMMK 11 (1972) 59–73. o.

Szathmári 1982

Szathmári I., Újabb aranyleletek a Magyar Nemzeti Múzeum őskori gyűjteményében. FolArch 33, 1982, 108–112. o.

Vinski–Gasparini 1973

Vinski–Gasparini, Ks., Kultura polja sa zarama u Sjevernoj Hrvatskoj. – Die Urnenfelderkultur in Nordkroatien. Zadar 1973

Wosinszky 1896

Wosinszky M., Tolnavarmegye az őskortól a honfoglalásig I–II. Budapest 1896

F Ü G G E L É K

Költő László–Kis-Varga Miklós

A Nagyberki–Cseh-réti kincslelet analízise

A kincslelet tárgyainak analízisét 1983-ban végeztük el a MTA debreceni Atommagkutató Intézetében. A méréseket J-125 izotóp gerjesztésű röntgenemissziós analízissel hajtottuk végre (Költő 1982, 5–8. o.)

A mérések eredményeit az 1. táblázat tartalmazza, a klaszteranalízis által létrehozott csoportokat pedig a 2. képen láthatjuk.

1. táblázat

A Nagyberki–Cseh-réti kincslelet bronztárgyainak analitikai vizsgálata

Minta	Összetétel (%)						
	Fe	Ni	Cu	As	Pb	Ag	Sn
1. díszlemez	–	0,17	79,5	0,28	0,11	0,04	19,9
2. díszlemez	0,5	0,21	80,64	0,38	0,17	0,07	18,0
3. díszlemez	0,04	0,16	84,6	0,63	0,26	0,06	14,2
4. díszlemez	0,03	0,19	85,4	0,55	0,16	0,07	13,6
5. karperec	0,16	0,34	84,4	0,55	0,11	0,09	14,4
6. karperec	–	0,35	87,2	0,51	0,11	0,06	11,8
7. karperec	0,07	0,23	83,8	0,31	0,06	0,05	15,4
8. karperec	0,14	0,27	79,2	0,42	0,09	0,05	19,8
9. karperec	0,04	0,36	85,4	0,38	0,3	0,07	13,4
11. karperec	4,85	0,42	60,9	2,58	0,91	0,15	30,1
12. karperec	0,21	0,45	85,1	0,44	0,17	0,05	13,6
13.							
1. spirál	1,27	0,24	83,7	0,73	0,23	0,04	13,75
2. spirál	0,73	0,34	83,6	0,61	0,16	0,05	14,5
3. spirál	0,73	0,35	83,7	0,76	0,10	0,06	14,3
4. spirál	0,66	0,32	83,7	0,77	–	0,05	14,56
5. spirál	0,83	0,33	84,2	0,75	0,21	0,05	13,6
6. spirál	0,9	0,28	84,9	0,68	0,15	0,04	13,0

Az aranyhuzal összetétele: (%)

Fe	Cu	Au	Ag
0,01	1,6	85,4	12,9

Alapvetően 3 csoport különül el az alábbi módon:

Az *I. csoportba* tartozik a 3. és 4. díszlemez, valamint az 5., 6., 7. és 9. számú karperecek.

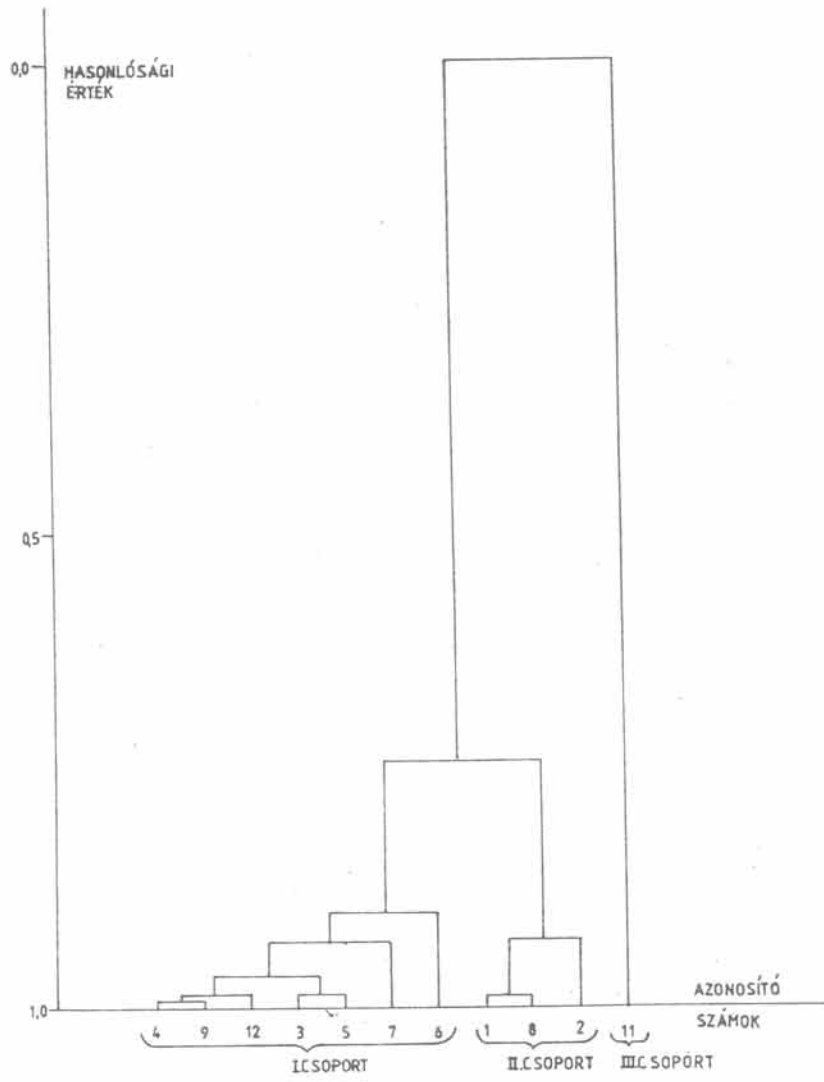
A *II. csoportot* az 1. és 2. díszlemez, valamint a 8. sorszámú karperec alkotja.

A *III. csoport* egyetlen tagja a 11. számú karperec.

Az előzőek alapján megállapíthatjuk tehát, hogy a négy díszlemez közül kettő-kettő elemi összetétele nagyobb hasonlóságot mutat egymáshoz, ami arra utal, hogy az 1. és 2., valamint a 3. és 4. lemez páronként azonos anyagból készülhetett. Az 1. és 2. lemezhez hasonló anyagból öntötték a 8. számú karperecet, a 3. és 4. lemezzel pedig az 5., 6., 7., 9., és 12. sorszámú karperecek összetétele mutat nagyfokú hasonlóságot.

Egészen más összetételű a 10. sorszámú karperec, amelynek készítése technikája is különbözik a többiétől (lemezről domborított, nem öntéssel készült). Ennek legvalószínűbb magyarázata lehet magának a készítése technikának a különbözősége, amely eleve más összetételű – tehát keménységű, utólagos megmunkálásra alkalmasabb, lágyabb – anyagot igényelt. Ezen kívül a magasabb arzéntartalom önmagában is más alapanyag felhasználására utal.

Az első és második csoportba tartozó leletek összetétele azonban nem tér el annyira (hasonlósági értékük 0,74), hogy azokat két különböző műhely termékeinek tartsuk. Valószínű, hogy egy műhely különböző öntéséből származó termékeiről van szó.

2. kép. Nagyberki-Cseh-rét. A diszlemezek és karperecek hasonlósági diagramja.

SZILVIA HONTI: LATE BRONZE-AGE TREASURE FIND FROM NAGYBERKI-CSEH-FIELD

Resume

A find was brought to Rippl-Rónai museum which was discovered during an earthwork in 1980. The finding which consisted of bronze bracelets, decoration plates and a golden wire was supplemented with another bracelet and spiral wires during checking excavation; the objects were not hidden very deeply in the ground. The find was discovered near the early Iron Age graves at Nagyberki-Szalacska which was a marshland before.

The find consists of unharmed objects, except for the golden wires which were not brought to the museum in their original condition. The find includes jewels and decorating elements of clothes, such as the butterfly wing shaped decorating plates. Some objects occurred in pairs: 2–2 decorating sheets, 2 cast hollow bracelets and 2 round shaped bracelets with thinnig ends were found.

The butterfly wing shaped decorating sheets (fig. 1, 1–4) were included in finds from the first half of HA age. These are: 5 in South-Eastern Transdanubia, 2 in Drava-Sava territory. We know about a fragmentary piece on a place in the Northern direction from that territory.

We can find two basically different types of hollow bracelets concerning their technical elaboration. The rounded ended plate-bracelet was formed by hammering; (fig. 1, 11.) its material is also quite different from the other objects (see Appendix), we can call them arsenic-bronze. The pieces having identical shape can be found in 6 finds in Southern Transdanubia and 7 finds in the river valley territories of North-Croatia. We know about, only one find from Eastern Hungary. There are only a few cast-hollow bracelets with rounded end that we know about, and their shape is not homogeneous as well. Only the two pieces from Kurd (Wosinszky 1896, pl. CXI, 1–2, Mozsolics 1985, pl. 25, 1.) can be compared to the pieces found at Nagyberki (fig. 1, 7–8), but these four pieces are absolutely identical in their decorations, technical make-out, and we can assume, that they were manufactured in the same workshop.

The different types of round and oval shaped bracelets with narrowing ends occur in the depot-finds of Eastern Hungary in great number, especially in the older horizon Ópályi. Nevertheless the Kurd-type finds in Transdanubia and Northern Croatia are also frequent. The gently engraved cross and slanting decorating lines (fig. 1, 6, 12) which cover almost the whole surface of the bracelet and its variety combined with pine branch engraving (fig. 1, 9) are typical of these finds.

The golden wire of the find from Nagyberki (fig. 1, 10) was rolled up before being brought into the Museum. It is straight and elaborated on one part: a triple circle was bent of the hammered wire by winding it around twice. According to the original bends which can additionally be noticed it might have been a bracelet made of „infinite” wire. The bronze spiral wires are finds which cannot be connected to certain age or culture.

The equivalents of the bronze pieces of the find discovered in the Nagyberki-Cseh-field can be found in the depot-finds dated to the first half of HA age, i. e. in the Kurd-horizon. We could point out that certain types of the finds mentioned above such as the butterfly wing shaped decorating plates, the hammered and cast varieties of the hollow bracelets were manufactured in workshops of Southern Hungary, Northern Croatia and Drava-Sava territory. On this territory the first half of HA age is the golden age of the era of Urnfield culture. These pieces are recent proofs of workshops of older Urnfields ethnic groups living here, manufacturing own types of objects as well.

The find discovered in the Nagyberki-Cseh-field contains unharmed pieces in contrast with Kurd-type depots which can be determined as „storage-finds”. These might be costumes, properties and set of jewels of one person. It was not a depot-find, similar to the find from Zalaszentmihály-Pötréte (Müller 1972 71–72).

SZILVIA HONTI: SPÄTBRONZEZEITLICHER SCHATZFUND VON NAGYBERKI–CSEH-RÉT

Zusammenfassung

Einen 1980 bei Erdarbeiten zum Vorschein gekommenen Fund brachte man ins Rippl-Rónai Museum. Der Fund besteht aus Armreifen, Zierblechen und einem Golddraht. Im Zuge der Authentifizierungsgrabung fanden wir dazu einen weiteren Armreif und Spiraldrähte. Die Sachen waren in der bloßen Erde, in geringer Tiefe versteckt. Auf den Fund stieß man in der Nähe der früheisenzeitlichen Hügelgräber von Nagyberki–Szalacska, auf einem früher verwässerten Gebiet.

Der Fund besteht aus unversehrten Gegenständen, mit Ausnahme des Golddrahtes und der Spiraldrähte, die allerdings nicht in ihrer ursprünglichen Form ins Museum gelangten. Er umfaßt Schmuckstücke, Kleidungsschmuck, dazu zählen wir auch die Zierbleche in Form von Schmetterlingsflügeln. Mehrere Gegenstände kommen paarweise vor: wir finden je 2 Zierbleche, 2 gegossene hohle und 2 kreisförmige Armreifen mit dünner werdenden Enden.

Die schmetterlingsflügelartigen Zierblechen (1. Bild 1–4) kamen im südöstlichen Teil Transdanubiens in 5, vom Gebiet zwischen Dráva und Száva in 2 und in einem auf die erste Hälfte der HA-Epoche datierbaren Fund zum Vorschein. Nördlich von diesem Gebiet ist uns ein fragmentarisches Exemplar bekannt.

Im Fund von Nagyberki stellen die hohlen Armreifen zwei in ihrer technischen Ausführung grundlegend verschiedene Typen dar. Den Blecharmreifen mit abgerundeten Enden (1. Bild, 11) fertigte man durch Hämmern an, auch in seinem Material unterscheidet er sich stark von übrigen Gegenständen (s. Anhang), das man Arsen–Bronze nennen könnte. In der Form zu ihm analoge Stücke finden wir in 6 transdanubischen und 7 Funden aus dem Zwischenflußgebiet in Nordkroatien; aus Ostungarn ist nur ein einziges Exemplar bekannt. Von den hohl-gegossenen Armreifen mit abgerundetem Ende sind nur wenige bekannt und auch diese sind in der Form nicht einheitlich. Lediglich die beiden Stücke aus Kurd (Wosinszky 1896, CXI. T. 1–2, Mozsolics 1985, 25. T. 1) können mit den Exemplaren aus Nagyberki verglichen werden (1. Bild, 7–8), diese vier jedoch stimmen in Verzierung und technischer Ausführung völlig überein, und wir können annehmen, daß sie in der gleichen Werkstatt hergestellt wurden.

Die unterschiedlichen Typen der runden und ovalen Armreifen mit dünner werdendem Ende kommen in große Zahl in den ostungarischen Depot-Funden vor, sie sind vor allem für den älteren Ópályi-Horizont charakteristisch. Aber auch in den Funden aus Transdanubien und Nordkroatien vom Kurd-Typus sind sie keine Seltenheit. Kennzeichnend für sie ist die fein gravierte, fast die ganze Oberfläche des Armreifs überziehende, quer und schräg verlaufende Linienverzierung (1. Bild, 6, 12), sowie deren mit tannenzweigartiger Gravierung kombinierte Variante (1. Bild, 9).

Der Golddraht des Fundes von Nagyberki (1. Bild, 10) wurde zusammengelegt im Museum abgegeben. An einem Teil war er gerade und bearbeitet: aus dem gehämmerten Draht hatte man einem mit doppelter Drehung schließenden dreifachen Kreis gebogen. Aufgrund der noch zu beobachtenden ursprünglichen Biegungen muß es ein aus sog. endlosem Draht gefertigter Armreif gewesen sein. Die bronzenen Spiraldrähte sind Funde, die sich weder zu einer Epoche, noch zu einer Kultur attributieren lassen.

Die Analogien der Bronzegegenstände des in Nagyberki–Cseh-rét zum Vorschein gekommenen Fundes lassen sich also in den auf die erste Hälfte der HA-Epoche datierbaren Depot-Funden finden, das heißt im Kurd-Horizont. Darunter konnten wir von einigen Typen – den schmetterlingsflügelartigen Zierblechen, den aus Blech gehämmerten und gegossenen Varianten der hohlen Armreifen – feststellen, daß sie in Werkstätten Südungarns, Nordkroatiens und des Gebietes zwischen den Flüssen Dráva und Száva gefertigt wurden. Auf diesem Territorium stellt die erste Hälfte der HA-Epoche die Blütezeit der Urnenfelderkultur dar, das Gros der Fundorte fällt in diesen Zeitraum. Die gefundenen Gegenstände sind ein weiterer Beweis dafür, daß die hier lebende ethnische Gruppe der älteren Urnenfelderkultur über Werkstätten verfügte, in denen sie sogar eigene Sachtypen herstellte.

Der Fund von Nagyberki–Cseh-rét enthält, abweichend von den überwiegend als Lagerfunde bestimmbar den Depots des Kurd-Typus, unversehrte Gegenstände, es handelt sich hier wahrscheinlich um das Zubehör, die Schmuckgegenstände einer Person. Ähnlich zum Fund von Zalaszentmihály–Pötréte (Müller 1972, 71–72) war es kein Depot-Fund.